

Vatandaşlık bağlamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik algıları

Patriotism perceptions of preservice social studies teachers within the context of citizenship

Emine Tarhan¹ ve Hatice Memişoğlu²

¹Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Bilim Uzmanı), Bolu, Türkiye, emineguler00@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1792-8174>

²Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bolu, Türkiye, memisoglu_h@ibu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3987-8454>

Makale Bilgisi	Öz
Araştırma Makalesi Gönderilme: 22 Şubat 2021 Düzeltilme: 14 Haziran 2021 Kabul: 28 Haziran 2021 Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, Vatandaşlık, Vatanseverlik, Öğretmen adayı, Algı	<i>Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik algılarını belirlemeye çalışmaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Çalışma grubu maksimum çeşitlilik esasına dayalı olarak Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinden 7 üniversitede dördüncü sınıfta öğrenim gören 50 öğretmen adayından oluşmaktadır. Veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; sosyal bilgiler öğretmen adayları vatanseverlik tanımını en çok "çalışmak", "sahip çıkmak-korumak" temaları ile ilişkilendirilmiştir. Vatanseverliğin, daha iyi bir yaşam ortamı ve ülkenin var olmasını sağladığı için önemli görüldüğü; vatansever kişilerin, evrensel ve milli değerlere sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Vatanseverlik eğitiminde gördükleri temel sorunlar, öğretmenin yetersizliği ve derslerin teorik olarak işlenmesidir.</i>
Article Info	Abstract
Research Article Received: 22 February 2021 Revised: 14 June 2021 Accepted: 28 July 2021 Keywords: Social studies Citizenship, Patriotism, Teacher candidate, Perception	<i>The purpose of the study is to determine the patriotism perceptions of preservice social studies teachers. In the study, qualitative method was used. Data were collected with a semi-structured interview form. Seven universities from different geographical regions of Turkey were determined for the study group based on maximum variation. The study consists of 50 preservice teachers, who were selected voluntarily from the fourth-grade students in the sample group that was determined for the quantitative part. The data were analyzed by content analysis method. According to the results of the study, it was determined that patriotism definitions of the preservice social studies teachers were mainly associated with themes of "working", "adopting – protecting" and "love". It was concluded that patriotism was considered important as it provided a better living environment and sustainment of a nation; patriots needed to have universal and national values and a consciousness; patriots needed to be conscious for their country and fulfill their civic duty. They considered teacher's incompetence and theoretical teaching of the lesson's basic problems in patriotism education.</i>

1. Giriş

Bir ülkeye uyrukluğa bağı ile bağı olan kişiye vatansever; bireyi devlete bağılayan uyrukluğa bağına ise vatandaşlık denir (Kepenekçi, 2008, 30). Yurttaşlık olarak da ifade edilen vatandaşlık, "kişiler ile devlet arasında anayasa ve yasalarla tanımlanmış karşılıklı hak ve ödevlere dayanan bağı" olarak tanımlanmıştır (Kara, 2013, 126). Devlet ile vatandaş arasındaki bu vatandaşlık bağına sadece, hukuksal boyutta düşünmemek gerekir. Yaşama iç içe bir kavram olması nedeniyle kültürel, ekonomik, sosyal boyutları da bulunmaktadır. "Günümüzde yurttaşlık, daha

* Bu çalışma, Bolu AİBÜ Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulunun 08.02.2017 tarih ve 2017/02 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur. Bu makale, Emine Tarhan'ın Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Doç. Dr. Hatice Memişoğlu'nun danışmanlığında yapılan yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

Kaynak göster: Tarhan, E. & Memişoğlu, H. (2021). Vatandaşlık bağlamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik algıları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7 (3), 235-252. DOI: <https://doi.org/10.24289/ijsser.885069>

çok devletin siyasal yaşamına bireyin katılması şeklinde tanımlanmaktadır” (Arabacı, 2003, 9). Giddens (2008) de yurttaşlığı, “modern toplumlarda bir siyasal düzenin sınırları içerisinde yaşayan, ortak hakları ve ödevleri olan ve kendilerine bir ulusun parçası gözüyle bakan insanlar” olarak tanımlamıştır. Tanımlardan yola çıkarak, vatandaşlığın yasal statüden ibaret olmadığını; haklar ve ödevler çerçevesinde oluşmuş, değişime ve gelişime açık dinamik bir yapısı olan toplumsal kimlik olduğunu söyleyebiliriz (Keyman, 2008). Tarihsel sürece bakıldığında; Cumhuriyet dönemine gelindiğinde vatanseverlik, vatandaşlığın en temel koşulu olarak görülmüştür. Vatandaşlık, vatandaşın devlete olan sorumluluklarından öte duygusal bir bağlılıktır. Kısacası vatandaş olmanın en temel koşulu vatanseverliktir (Üstel, 2009).

Vatanseverlik en yaygın anlamıyla, vatanını sevmek ve vatani için her türlü özveride bulunma duygusudur (Şarşembiyeva, 2015). Yurtseverlik, temelde bağlılık, sevgi, aidiyet ve kimlik, devlet, sosyal ve kamusal yaşam ile ilişkilidir (Ersoy ve Öztürk, 2015). Vatanseverlik, “vatanına, toprağına bağlılık, vatani olarak benimsediğı yere duygusal bir yakınlık ve vatani ile gurur duyma” olarak da tanımlanmıştır (Yıldız, 2018, 4). Yıldırım (2006) da vatan sevgisini; bir insanın kendisinden başlayarak ailesinin, çevresinin, mesleğinin, çalıştığı kurumun, ülkesinin, vatandaşlarının farkında olması ve onları anlamlı, değerli bulması olarak ifade etmiştir. Nathanson (1993)’e göre; yurtseverlik dört unsurdan oluşmaktadır. Bunlar; ülkesine karşı özel bir sevgi; kendisini, ülkesi ile tanımlama duygusu; ülkesinin esenliğı ile ilgili olmak ve ülkesinin iyiliğı için fedakârlıkta bulunmaktır (Yazıcı ve Yazıcı, 2010, 650).

Vatanseverlik, kendi ulusunun özniteliklerine genel olarak değer vermeyen, körü körüne bir bağlılıkla karıştırılmamalıdır. Vatanseverlik genel olarak ve karakteristik bir biçimde, basitçe kendi ulusuna değil, kendi ulusunun özel vasıflarına, üstünlüklerine ve başarılarına özel bir saygı duymayı içerir (Macintyre, 1999, 31). Vatanseverlik üzerine yapılan birçok araştırma ile vatanseverliğin farklı boyutları olduğu ortaya konulmuştur. Primoratz, yurtseverliğı “değer temelli yurtseverlik” ve “egosantrik yurtseverlik” olarak; Nathanson, “aşırı yurtseverlik” ve “ılımlı yurtseverlik” olarak; Westheimer, “otoriter yurtseverlik” ve “demokratik yurtseverlik” olarak ve Staub, “kör yurtseverlik” ve “yapıcı yurtseverlik” olarak boyutlandırmıştır (Yazıcı, 2009). Bu ayrımlar küçük farklar dışında temelde benzerlik göstermektedir.

Kör yurtseverlik, ülkeye katı ve esnek olmayan bir bağlanma sergileyen ve ülkeye karşı yapılan eleştiriye hoşgörüsüzlükle karşılık veren bir tutumdur (Schatz, Staub, Lavine, 1999). Kör yurtseverler ülkelerini desteklerken sorgusuz bir duruş gösterir, eleştiriye reddederler. Genellikle öne çıkan bağlılık ve simgesel davranışlardır (Elban, 2011). Bu tutum milliyetçiliğe yatkın olup, kendi ülkelerinin diğer ülkelerden daha güçlü olmasını ister (Bakioğlu ve Kurt, 2016). Kör yurtseverlik söylemleri genellikle “Ya sev ya terk et.”, “Kendi vatanını eleştirmek, vatanını sevmemektir.” şeklinde olmaktadır (Kahne ve Middaugh, 2006). Yapıcı yurtseverlik ise, ülkenin birçok eylemini onaylar ve onaylamadığı eylemleri de toplumun idealleri ile uyumlu bir hale getirilmesi için olumlu yönde eleştirir (Kahne ve Middaugh, 2006). Bir ulusal bağlılık türü olarak yapıcı yurtseverlik, mümkün olduğunca esnek ve etkili bağlılık ile sorgulama, eleştirme ve değiştirmeye çalışma kapasitesi ve isteğini birleştirir (Schatz ve Staub, 1997). Yapıcı yurtseverler tartışma ve eleştiriye vatansever olmayan bir davranış olarak görmez, aksine farklı bakış açılarının önemine inanır (Kahne ve Middaugh, 2006).

Vatansever bireyler yetiştirmek birçok devletin eğitim hedefleri içerisinde yer almaktadır. Bu amaçla, yurtseverlik eğitimi ayrı bir program olmasa bile vatandaşlık, tarih veya sosyal bilgiler gibi derslerin müfredatlarında yer almıştır (Yazıcı, 2009). Ayrıca nitelikli bir coğrafya eğitiminin de vatan sevgisinin ve milli kimliğin kazanılmasında ve gelişmesinde büyük önemi vardır (Aksoy, 2003). Sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli yapısı vatanseverlik eğitiminin verilmesi için son derece uygundur. Çok disiplinli bir yapıya ve zengin bir içeriğe sahip olan Sosyal Bilgiler öğretimi demokratik değerlere bağlı olmak için vatandaşlarda bazı tutum ve değerleri geliştirmeyi amaçlar (Öztürk, 2006). İçeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve hayat boyu sürecek olan vatandaşlık becerilerini sunan bir yurttaşlık eğitim programıdır (Öztürk ve Otluoğlu, 2005). Doğanay (2008)’e göre, tanımların ortak noktaları şunlardır: Sosyal bilgilerin temel amacı, vatandaşlık eğitimidir. Vatandaşlık eğitimi dört önemli ve zorunlu boyutu kapsamaktadır. Bunlar; bilgi, bilgi işleme becerileri, demokratik değer ve inançlar ve sosyal katılım becerileridir. Sosyal bilgilerin bilgi temelini, sosyal bilimler ve insanla ilgili tüm bilgiler oluşturmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005). 2018 yılında yürürlüğe konulan yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ise kök değerler belirlenmiştir. Kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olarak belirlenmiştir (MEB, 2018). Görüldüğü gibi; vatanseverlik kök değerler arasında yer almaktadır.

Vatanseverlik ile ilgili araştırmalara bakıldığında; çeşitli değerlerle ilgili yapılmış olan, ayrıca öğretmen ve öğrenciler yönelik nicel ve nitel çalışmalar yer almaktadır (Yıldız, 2018; Yavuz, 2018; Kapan, 2014; Avcı, 2015;

Kılcan, 2013; Beldağ, 2012; Elban, 2011; Coşkun,2011;Yazıcı, 2009; Kurt, 2007; Yörü, 2007; Yıldırım, 2006; Gümüş, 2016). Yurtseverlik boyutları, Kör ve yapıcı yurtseverlik ve ile ilgili çalışmalar da bulunmaktadır(Schatz, Staub, ve Lavine, 1999; Rothi, Lyons ve Chrysochoou,2005; Kahne ve Middaugh, 2006; Chua ve Sim, 2017). Öğretmen adaylarına yönelik çalışma bulunmamaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının da vatanseverlik ile ilgili görüşleri de önem arz etmektedir.

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik algılarını incelemektir.Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının;

1. Vatanseverlik kavramı ve vatanseverliğin önemine
2. Vatansever kişinin niteliklerine
3. Sosyal bilgilerde vatanseverlik eğitimine
4. Vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere
5. Vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanlarına
6. Vatanseverlik eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri (algıları) nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın modeli

Araştırmada olgubilim (fenomonoloji) deseni ile çalışma yapılmıştır. Olgubilim deseni, bilinen; ancak aynı zamanda tam anlamıyla kavranamayan olguları araştırmayı amaçlayan çalışma türüdür. Algılar, yönelimler ve kavramların araştırılması bu çalışma desenine uygundur (Yıldırım ve Şimşek, 2006, 72). Olgubilim araştırması ile elde edilen sonuçlar kesinlik taşımaz ve bu sonuçlara dayanarak genelleme yapılamaz. Fakat bir olguyu daha iyi anlamamıza yardımcı olacak görüşler ortaya koyabilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015).

2.2. Çalışma grubu

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına ait demografik bilgiler tablo 1 'de gösterilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya 26 kız, 24 erkek öğrencinin katıldığı görülmektedir. Ölçüt örnekleme göre, çalışma grubu 4. sınıf düzeyinde Sosyal bilgiler öğretmenliği ana bilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarından seçilmiştir. Bunun nedeni, öğretmen adaylarının Vatandaşlık Bilgisi, Özel Öğretim Yöntemleri I-II ve İnsan Hakları ve Demokrasi dersi gibi dersleri almış olmalarıdır. Bu öğretmen adayları arasından gönüllülük esasına göre öğretmen adayları belirlenmiştir. Araştırmalara katılan Sosyal bilgiler öğretmen adayları maksimum çeşitlilik ölçüt alınarak 7 farklı bölgede bulunan yedi üniversitede öğrenim gören öğretmen adayları arasından seçilmiştir. Çalışma grubunun üniversitelere göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kız	26	52,0
Erkek	24	48,0
Toplam	50	100,0

Tablo 2. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü üniversite değişkenine göre dağılımı

Öğrenim görülen üniversite	f	%
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	10	20,0
Adıyaman Üniversitesi	6	12,0
Akdeniz Üniversitesi	6	12,0
Dokuz Eylül Üniversitesi	5	10,0
Erzincan Üniversitesi	6	12,0
Gazi Üniversitesi	10	20,0
Sakarya Üniversitesi	7	14,0
Toplam	50	100,0

Araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmen adayları Gazi Üniversitesi (10) ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi (10), Sakarya Üniversitesi (7), Adıyaman Üniversitesi (6), Akdeniz Üniversitesi (6), Erzincan Üniversitesi (6) ve Dokuz Eylül Üniversitesi (5) öğrencisidir.

2.3. Verilerin toplanması

Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu için uzman görüşü alınarak son şekli verilmiştir. Görüşme formunda 10 soru bulunmaktadır. Görüşme formu öğrencilere dağıtılmış ve sorular hakkında açıklama yapılmıştır. Sorulara ilişkin görüşlerini yazmaları için bir saat süre verilmiştir.

2.4. Verilerin analizi

Araştırmada elde edilen nitel veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi verilerin içeriğindeki önemli ifadelerin ortaya çıkarılarak belirli kategoriler haline getirilmesi ve açıklayıcı şekilde yorumlanması yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Görüşme formları ilk önce Ö1, Ö2, Ö3 şeklinde kodlanmıştır. Verilerin bir bütün halinde görülebilmesi için tüm cevaplar olduğu gibi bilgisayar ortamına kaydedilmiştir. Her görüş okunarak, içeriğe ait önemli ifadeler çıkarılmış ve bu ifadeler, belirli temalar altında gösterilmiştir. Alan uzmanı tarafından da içerikler kontrol edilerek temalar oluşturulmuştur. Araştırmacı ve alan uzmanı tarafından oluşturulan temalar karşılaştırılarak, temalara son şekli verilmiştir. Elde edilen temalar, tablo halinde bir araya getirilerek istatistiki bilgiler elde edilmiştir. Tabloların altına temalar ile ilgili açıklamalar, yorumlar yapılmış ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir

Güvenirliliği sağlamak amacıyla verilerin, bir değişiklik yapılmadan kayıt edilmesine dikkat edilmiştir. Verilerin kodlanması ve analizi aşamasında tarafsız bir şekilde ve literatüre uygun kodlamalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Görüşme formları alan uzmanı tarafından da analiz edilmiştir. Araştırmacı ve alan uzmanı tarafından oluşturulan kategoriler karşılaştırılarak uzlaşma yüzdesi hesaplanmıştır. Uzlaşma yüzdesi nitel çalışmalarda güvenilirlik düzeyini göstermektedir. Miles ve Huberman (1994), tarafından formüle edilen uzlaşma yüzdesi oranının % 80'e yakın olması tavsiye edilmektedir. Uzlaşma yüzdesi şu şekilde hesaplanmaktadır;

$$\text{Uzlaşma yüzdesi} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{(\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})} \times 100$$

Yapılan çalışmada araştırmacı tarafından yapılan kategoriler ile alan uzmanı tarafından yapılan kategoriler karşılaştırılmış ve aynı kategoriler, görüş birliği olarak, farklı kategoriler ise görüş ayrılığı olarak belirlenmiş ve her soru için ayrı ayrı uzlaşma yüzdesinin hesaplanması yapılmıştır. 7. soruda katılımcıların görüşleri direkt verildiği için güvenilirlik hesaplamasından muaf tutulmuştur. Diğer sorulara ait uzlaşma yüzdesi hesaplanmıştır: 1. soru %89,78, 2. soru %90,79, 3.soru %90,58, 4.soru %89,19, 5.soru %92,00, 6.soru %91,49, 8. soru %89,69, 9. soru %91,94, 10.soru %91.78 olup toplam uzlaşma yüzdesi %90.33'dir.

3. Bulgular

3.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik kavramı ve vatanseverliğin önemine ilişkin algıları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik kavramı ve vatanseverliğin önemine ilişkin algıları belirli temalar oluşturularak gruplandırılmış ve Tablo 3-4' de gösterilmiştir.

3.1.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik kavramına ilişkin algıları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "vatanseverlik" kavramının tanımına ilişkin görüşleri Tablo 3'de gösterilmiştir.

Öğretmen adaylarının vatanseverlik tanımları incelendiğinde; genel olarak yapıcı vatanseverlik boyutuna vurgu yapıldığı görülmüştür. Tanımların çoğunda, ülkeyi sevmek, ülke için çalışmak, bağlılık göstermek ve sahip çıkmak gibi görüşler belirtilmiştir. Öğretmen adaylarının (36) vatanseverlik tanımı "çalışkanlık" teması ile ilişkilendirilmiştir. Çalışkanlık teması, ülkenin ileri gitmesi, gelişmesi, ekonomi, bilim vb. alanda çalışmak, ülkenin huzuru ve mutluluğu için çalışmak, görevini iyi yapmak gibi görüşlerle ifade edilmiştir. Çalışkanlık temasına ait ifadelerden bazıları şunlardır: "Ülkesini geliştirmek için maddi, manevi, ahlaki gelişimimizi sağlayarak doğruluk, dürüstlük ve çalışkanlık ilkelerine bağlı olmak." (Ö3) "Vatanseverlik yaşadığın toprakların en iyi şekilde yücelmesini arzu etmek, onu sevmek ve kutsallığına inanmaktır. Onun iyiliği için çalışmak, sorumlu olmak ve üretken olmaktır." (Ö6) "Vatanı hakkında bilgi sahibi, sorumluluklarının farkında ve vatanını, ülkesini geliştirmek için çalışmak ve çaba gösteren olarak tanımlanır." (Ö9).

Öğretmen adaylarının (26) vatanseverlik tanımı "sahip çıkmak" teması ile ilişkilendirilmiştir. Sahip çıkmak teması, ülkeyi ve ülkenin çıkarlarını korumak, milli ve manevi değerleri korumak, ülkeyi savunmak, benimsemek gibi görüşlerle ifade edilmiştir. Sahip çıkmak temasına ait ifadelerden bazıları şunlardır: "Kendi ülkende, kendi toprağında bildin bileli bir yerde yaşıyorsun orası senin vatanın. Korunması, kollanması, üstüne düşen vatandaşlık

sorumluluklarını yerine getirirsen vatanseverlik bu şekilde olur.”(Ö7) “Bulunduğu vatan topraklarını her türlü yıkıcı, bölücü eyleme karşı savunma, bu uğurda hemen her alanda (çiftçi, ticaret, ekonomi, bilim, eğitim) en üst seviyeye taşımaktır.” (Ö21) “Vatanseverlik benim için insanların yaşadıkları ülkeleri benimsemesi ve onun iyiliği (bağımsızlığı, refahı, ekonomik kalkınması .... vb.) için elinden gelenin en iyisini yapmasıdır.”(Ö26) “Sahip olduğu toprak parçasına, milletine, diline sahip çıkmalıdır. Vatanını en refah ve çağdaş seviyeye getirmelidir.” (Ö49)

Tablo 3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tanımları

Görüşler	f
<i>Çalışmak</i>	36
Ülkeyi geliştirmek için çalışmak (18)	
Ekonomik alanda çalışmak (3) Refah için çalışmak (3)	
Mutluluk için çalışmak (3) Bilim alanında çalışmak (2)	
Bağımsızlık için çalışmak (1) Güvenlik için çalışmak (1)	
Eğitim alanında çalışmak (1) Siyasi alanda çalışmak (1)	
İşini iyi yapmak (1) Üretkenlik (1) Özveri göstermek (1)	
<i>Sahip Çıkmak-Korumak</i>	26
Vatani, toprağı korumak (8)	
Milli, manevi, kültürel değerlere sahip çıkmak (8)	
Ülke çıkarını korumak (3) Ülkeyi benimsemek (3)	
Millete sahip çıkmak (2) Bütünlüğü korumak (2)	
<i>Sevgi</i>	22
Ülkeyi-toprağı-vatani sevmek (14) Halkı-milleti sevmek (4)	
Değerleri sevmek (Dil, din, bayrak) (3)	
Karşılık beklemeden sevmek (1)	
<i>İyi Vatandaş</i>	10
Askerlik yapmak (2) Gurur duymak (1)	
Halka saygı duymak (1) İhanet etmemek (1)	
İyi vatandaş olmak (1) Dürüstlük (1) Doğruluk (1)	
Ülke politikalarını desteklemek (1) Vergi vermek (1)	
<i>Sorumluluk</i>	8
Vatandaşlık sorumlulukları (3) Sorumlulukların farkında olmak (2)	
Mutluluk için sorumluluk almak (1) Ülkeye karşı sorumluluk hissetmek (1)	
Vatanın iyiliği için sorumlu olmak (1)	
<i>Fedakârlık</i>	8
Can vermek (4) Sevdiklerinden vazgeçmek (1)	
Kendinden vazgeçmek (1) Çıkarlarından vazgeçmek (1)	
Vatanın iyiliği için fedakârlık yapmak (1)	
<i>Çağdaşlaşmak</i>	8
Muasır medeniyetler seviyesine çıkmak (3) Refah istemek (2)	
Vatanın yücelmesini istemek (1) İdealist olmak (1)	
İleri görüşlü olmak (1)	
<i>Duyarlı Olmak</i>	7
Ülke sorunlarına duyarlı olmak (2)	
Kaynakları doğru kullanmak (2) Toprağı duyarlı olmak (1)	
Vatana duyarlı olmak (1) Sosyal çevreye duyarlı olmak (1)	
<i>Bağlılık</i>	5
Ait hissetmek (1) Bayrağı bağlılık (1) Toprağı bağlılık (2)	
Vatana bağlılık (1)	
<i>Birlik-Berberlik</i>	4
Ortak kültür (1) Ortak amaç (1) Bölünmez bütünlük (1)	
Birlik olmaktır (1)	
<i>Eleştirmek</i>	3
Yanlışları eleştirmek (2) Yanlış politikaları eleştirmek (1)	
Toplam	137

Öğretmen adaylarının (22) vatanseverlik tanımı "sevgi" teması ile ilişkilendirilmiştir. Sevgi teması, ülkeyi ve ülke halkını, değerleri sevmek ve karşılık beklememek gibi görüşlerle ifade edilmiştir. Sevgi temasına ait ifadelerden bazıları şunlardır: “Yaşadığı toprağı, bağlı olduğu milleti, dilini, dinini, bayrağını seven onu yüceltmek için çalışmak demektir. Vatanseverlik bu vatanın bir avuç toprağı için binlerin gözünü kırpmadan can vermesidir.” (Ö8) “Vatanseverlik, ülkesini, memleketini seven ve daha iyi bir noktaya gelmesi için çaba sarf eden yurttaşlar olarak tanımlarım.” (Ö10) “Ülkesini her ne olursa olsun eleştirdiği, kızdığı durumlar da olsa sevmesi,

vatanı geliştirmek için çabalamasıdır.” (Ö22)“Ülkesindeki insanların tümünü seven, ırkçılık yapmayan, askerliğini yapan, vergi kaçırmayan, yaptığı işi hakkıyla yapandır.” (Ö31)

Bunlardan başka, öğretmen adayları tarafından vatanseverlik; sorumlulukları ve görevleri yerine getirmek, gerektiğinde fedakârlıkta bulunmak, ilerlemek, ülke sorunlarına ve çevreye duyarlı olmak, birlik-beraberlik içinde olmak, toprağa, vatana, bayrağa bağlı olmak ve gerektiğinde eleştirmek şeklinde tanımlanmıştır.

3.1.2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliğin önemine ilişkin algıları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Vatanseverlik neden önemlidir?” sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliğin önemine ilişkin görüşleri

Görüşler	f
<i>Daha iyi bir ortam sağlaması</i>	26
Birlik-beraberliğin sağlanması için (16) Refah için (4)	
Huzur ortamı için (3) Özgür yaşamak için (1)	
Toplumun düzeni için (1) Rahat nefes alabilmek için (1)	
<i>Ülkenin var olması</i>	21
Bölünmezlik için (9) Güçlü olmak için (3) Köle olmamak için (3)	
Bağımsızlık için (1) Değerleri korumak için (1) Gelecek için (1)	
Millet olmak için (1) Ülkenin güvenliği için (1) Vatanın devamlılığı için (1)	
<i>Ülkenin kalkınması</i>	12
İlerlemek için (9) Ülkenin geleceği için (1)	
Ülke politikalarına ön yargılı olmamak için (1) Çağdaşlaşmak için (1)	
<i>Amaç ve motivasyon sağlaması</i>	11
Vatanı korumak için mücadele ruhu sağlaması (3)	
Görevimiz olduğu için (2) Vatana yararlı olmak için (2)	
Vatan için çalışma duygusu verir (2) Dayanışma için (1)	
Ülkeye karşı duyarlı olmak için (1)	
<i>Vatana minnet borcumuz olması</i>	6
Uğruna kan döktüğü için (2) Ailemiz olduğu için (1)	
Ata yadigarı olduğu için (1) Bizim olduğu için (1)	
Gidecek yerimiz olmadığı için (1)	
Toplam	76

Öğretmen adaylarının yanıtları incelendiğinde vatanseverlik, daha iyi bir yaşam ortamı sağlaması (26), ülkenin var olmasını sağlaması (21), ülkenin kalkınmasını sağlaması (12) ve bazı eylemler için motivasyon oluşturmaları (11) açısından önemli bulunmuştur. Ayrıca vatana minnet borcumuz olduğu için vatanseverlik önemlidir (6) görüşü belirtilmiştir. Öğretmen adaylarının (26), vatanseverliğin önemine ilişkin görüşü “vatanseverlik daha iyi bir ortam sağlar” teması ile ilişkilendirilmiştir. Vatanseverliğin, birlik beraberliği sağladığı, ülkede huzur ve refah ortamını oluşturduğu, toplum düzenini ve özgürce yaşamayı sağladığı şeklinde ifade edilen görüşlerden bazıları şunlardır: “*Vatanseverlik milleti bir arada tutan, birlik ve beraberliği sağlayan bir unsurdur. Millet bilincini geliştirir ve canlı kalmasını sağlar.*” (Ö20) “*Vatanseverlik bulunduğu ülkede huzur ve refahın olabilmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla toplumdaki aileye, aileden bireye indirgenecek bir huzur, mutlu bir yaşam için önemlidir.*” (Ö21) “*Vatanseverlik insanların birlik ve beraberlik duygularının gelişmesi ve toplumsal dayanışmanın oluşabilmesi için gerekli ve önemlidir.*” (Ö32) “*Vatanseverlik toplumun birlik beraberliği için önemlidir.*” (Ö36)

Öğretmen adaylarının (21) vatanseverliğin önemine ilişkin görüşleri “Vatanseverlik ülkenin var olmasını sağlar” teması ile ilişkilendirilmiştir. Ülkenin bölünmezliğini sağlaması, ülkenin güçlü olmasını sağlaması, bağımsızlığı ve özgür yaşamayı sağlaması nedeniyle vatanseverliğin önemli olduğu ifade edilmiştir. Görüşlerden bazıları şunlardır: “*Çünkü ülkenin güvenliğini oluşturur. Dış ülkelerin tehdidine karşı önemli bir değerdir. Toprak bütünlüğüdür, milletin geleceğini inşa eder. Toplumların refah seviyesi, geleceği ve mutluluğun anahtarıdır.*” (Ö5) “*En başta bir ülkenin geleceği için önemlidir. Bağımsızlığın korunması adına önemlidir. Biz bu konu hakkında defalarca sınıdık. Gerek Kurtuluş Savaşı, gerek 15 Temmuz. Bu topraklarda yaşayan insanlar vatansever olmasaydı, bulunduğumuzdan çok daha kötü senaryoları yaşıyor olabilirdik.*” (Ö50)

Öğretmen adaylarının (12) vatanseverliğin önemine ilişkin görüşleri “Vatanseverlik ülkenin kalkınması için önemlidir” teması ile ilişkilendirilmiştir. Ülkenin ilerlemesi ve çağdaşlaşması açısından vatanseverliğin önemine ilişkin ifade edilen görüşlerden bazıları şunlardır: “*Ülkenin çağdaşlaşması için, birlik beraberlik için, güvenlik,*

huzur, refah için önemlidir.” (Ö1) “Vatanseverlik toplumun birlik beraberliği için önemlidir. Vatansever insanlar ülkesini geliştirmek için çalışır. Gerekirse vatan için canını verirler.” (Ö36) “İçerde ve dahi dışarda güçlü olmak, muasır medeniyetler seviyesine çıkabilmek için.” (Ö42)

Diğer görüşlerden, “vatanseverliğin amaç motivasyon oluşturması”; vatanseverliğin insanlarda mücadele duygusu, çalışma isteği uyandırdığı, bu duygu sayesinde insanların duyarlı ve dayanışma içinde olduğu ifade edilmiş ve şöyle görüş belirtilmiştir: “İnsanlar vatanını sevmekten, ona sahip çıkma duygusundan uzaklaştıkları takdirde vatan uğruna savaşmak, çabalamak gibi mücadele ruhu da olamayacağından vatan topraklarını güçlü ülkelerin ele geçirmesi söz konusu olacaktır.” (Ö2). “Minnet borcumuz olduğu için” teması ise, vatan için çok kan döküldüğü, vatanın ailemiz ve aynı zamanda ata yadigarı olduğu için minnettar olduğu ifade edilmiş ve “Biz yüce bir milletin mensubuyuz. Toprak bize hem tanrının lütfu hem de atalarımızdan yadigardır. Toprakları korumak ve bu uğurda özveride bulunmak her şeyden önce aziz ve yüce bir milletin karakterinin gereğidir.” (Ö39) şeklinde görüş belirtilmiştir.

Öğretmen adaylarının, vatanseverlik tanımları incelendiğinde literatüre uygun tanımlar yapıldığı görülmektedir. Vatanseverliğin, çoğunlukla; çalışmak ve çalışkan olmak, ülkesine ve milli değerlere sahip çıkmak, ülkesine sevgi ile bağlı olmak şeklinde tanımlandığı görülür. Vatanseverliğin önemine ilişkin görüşler incelendiğinde ise, vatanseverliğin, birlik, beraberlik ve bütünlük sağladığı için önemli bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu görüşlerden sosyal bilgiler öğretmen adaylarının birlik ve beraberliğe önem verdiği sonucu çıkarılabilir. Bu sonucun, sosyal bilgiler dersi ve dolayısı ile birlik ve beraberliğe ihtiyacı olan ülkemiz için olumlu olacağı düşünülmektedir.

3.2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişinin niteliklerine ilişkin algıları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatansever kişinin niteliklerine ilişkin algılarını tespit etmek için öncelikle “vatansever bir kişinin hangi özelliklere sahip olması gerekir” ve “kendisini vatansever olarak niteleyen bir kişi ülkesi için neler yapmalıdır” sorusu yöneltilmiştir.

3.2.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişinin niteliklerine ilişkin görüşleri

“Vatansever bir kişinin sahip olması gereken özelliklere” ilişkin görüşler, temalar oluşturularak gruplandırılmış Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişilerin özelliklerine ilişkin görüşleri

Görüşler	f
<i>Evrensel Değerlere Sahip Olmak</i>	46
Çalışkan (12) Dürüst (5) Hoşgörülü (5) Ahlaklı (4) Saygılı (4) Adil (2) Özgür (2) Sadık (2) Fedakâr (2) Güvenilir (2) Irkçı Olmayan (2) Eşitlikçi (1) Evrensel Değerleri Gözetten (1) Tutumlu (1) İnsan Haklarına Saygılı (1)	
<i>Milli Değerlere Sahip Çıkmak ve Korumak</i>	33
Milli Değerlere Sahip Çıkan (9) Milleti Seven (6) Vatanı Seven (5) Kültürel Değerlere Sahip Çıkan (3) Bayrağını Seven (3) İlke ve İnkılapları Benimsyen (1) Milliyetçi (1) Milletine Bağlı (1) Marşını Seven (1) Ülkesini Savunan (1) Toprağı Koruyan (1) Vatanı Koruyan (1)	
<i>Bilinçli Olmak</i>	31
Sorumluluk Sahibi (10) Eleştirel (9) Tarihi Bilinç (4) Vatandaşlık Bilinci (4) Bilinçli (3) Politik Okuryazar (1)	
<i>Etkin Vatandaşlık</i>	11
Ülke Yararını Gözetten (7) Üretken (1) Etkin (1) Vatandaşlık Görevlerini Yerine Getiren (1) Vergi Veren (1)	
<i>İlerlemecilik</i>	7
Gelişime Açık (3) İleri Görüslü (2) İlerlemeye Açık (1) İdealist (1)	
<i>Duyarlı Olmak</i>	6
Ülkeye Karşı Duyarlı Olmak (5) Çevreye Duyarlı Olmak (1)	
<i>Bağlılık Duymak</i>	4
Bağlılık Hisseden (3) Atasını Seven (1)	
Toplam	138

Katılımcıların birçoğuna göre, vatansever bir kişinin, evrensel değerlere sahip olması, milli değerlere sahip çıkması ve bilinçli olması gerekmektedir. Katılımcıların, verdiği cevapların analiz edilmesi sonucunda belirtilen görüşler 7 tema altında toplanmıştır.

Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun (46), vatansever bireylerin sahip olması gereken özelliklerine ilişkin görüşü “Evrensel değerlere sahip olmak” teması ile ilişkilendirilmiştir. Vatansever bireylerin; dürüst, adaletli, eşitlikçi, saygılı ve ahlaki değerlere sahip olma gibi evrensel değerlere sahip olması gerektiği ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının belirttiği ifadelerden bazıları şunlardır: “*Çalışkan, sorumluluk sahibi, dürüst, güvenilir, adaletli, eleştirel, hoşgörülü, milletini seven ve koruyan, her daim milleti için çalışan, bayrağını seven, ülkenin geçmişine sahip çıkan, geleceğe karşı bilinçli bireyler.*” (Ö1) “*Çalışkan, dürüst, dosdoğru, kendinden emin, sorgulayıcı, adil olmalı. Çevreye duyarlı, saygılı.*” (Ö3) “*Vatansever bir insan öncelikle duyarlı ve vicdanlı olmalıdır. Vatanseverlik ırkçılık veya salt milliyetçilik değildir.*” (Ö30). “*İnsan haklarına saygılı olmalı. Vatandaşı yaşayan diğer topluluklara eşitlikçi yaklaşmalı.*” (Ö33)

“Milli değerlere sahip çıkmak, korumak” teması (33) içinde vatansever bireyler; bayrağını, milletini, ülkesini ve tarihini seven, koruyan ve sahip çıkan kişiler olarak ifade edilmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şunlardır: “*Devletin, milletin değerlerine sahip çıkacak, ülkesini menfaatlerinin üzerinde tutacak, ben değil biz diye düşünecek ve tabii mevzu vatansa gerisi teferruattır düşüncesinde olmak.*” (Ö8) “*Vatansever bir kişi, hoşgörülü olmalı, milli değerleri benimsemesinin yanında evrensel değerleri öncelikli tutmalı, kültürüne sahip çıkmalı.*” (Ö26) “*Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş olması yeterlidir.*” (Ö23)

Öğretmen adaylarının (31), vatansever kişinin sahip olması gereken özelliklere ilişkin görüşleri “Bilinçli olmak” teması ile ilişkilendirilmiştir. Vatansever bireylerin, sorumluluklarının bilincinde, tarihi ve vatandaşlık bilinci olan, eleştirel ve politik okuryazar olmaları gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. İfade edilen görüşlerden bazıları şunlardır: “*Üretken, bilinçli, hedefleri amaçları ülke yararına olan kişidir. İdealist, fedakâr, devlet uğruna bedeller ödeyen kişidir.*” (Ö5) “*Vatansever bir kişi öncelikle tarih bilinci açısından donanımlı olmalıdır. Hem kendi tarihini hem diğer milletlerin tarihini iyi bilmelidir. Kültürel olarak kendini geliştirmeli, yanlışa yanlış demelidir.*” (Ö21) “*Düşünebilen, sorgulayan, bağlı kalmayan, ülkenin daima kalkınmasını öngören, eleştirebilen, korkmayan, sevebilen.*” (Ö35)

3.2.2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişinin görevlerine ilişkin algıları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Kendisini vatansever olarak niteleyen bir kişinin vatandaş olarak ülkesi için neler yapması gerekir?” sorusuna ilişkin görüşler Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişilerin görevlerine ilişkin görüşleri

Görüşler	f
<i>Bilinçli Olmak</i>	31
Bilinçli Olmak (6) Eleştirel Olmak (6) Kendini Geliştirmek (5) Ülke İçin En İyisini Seçmek (4) Politik Okuryazar Olmak (3) Tarihi Bilinç (3) Milli Bilinç (2) Coğrafi Bilinç (1) İyi Eğitim Almak (1)	
<i>Vatandaşlık Görevlerini Yerine Getirmek</i>	27
Vergi Vermek (7) Vatandaşlık Görevlerini Yapmak (5) Yasalara Uymak (5) Askere Gitmek (4) Oy Kullanmak (3) Sorumluluklarını Yerine Getirmek (3)	
<i>Ülke İçin Çalışmak</i>	25
Ülkenin Kalkınması İçin Çalışmak (19) Görevini İyi Yapmak (4) Ekonomik Çalışmalar (1) Bilimsel Çalışmalar (1)	
<i>Fedakâr Olmak</i>	8
Ülke Çıkarlarını Gözetmek (5) Fedakâr Olmak (2) Şehit Olmak (1)	
<i>Koruyucu Olmak</i>	8
Ülkeyi Korumak (4) Milli Değerleri Korumak (1) Doğal Varlıkları Korumak (1) Tarihi Varlıkları Korumak (1) Ülke Değerlerine Sahip Çıkmak (1)	
<i>Duyarlı Olmak</i>	7
Birlik Olmak (1) Ülke Sorunlarına Duyarlı Olmak (2) Kaynakları Etkin Kullanmak (1) Ülkeye Duyarlı Olmak (1) Toplumsal Olaylara Duyarlı Olmak (1) Ülkeyi Sevmek (1)	
<i>İyi İnsan -İyi Vatandaş Olmak</i>	5
Dürüst Olmak (1) Farklı Fikirlere Saygılı Olmak (1) İnsan Haklarına Saygılı Olmak (1) Sadık Olmak (1) Yardımsız Olmak (1)	
Toplam	111

Tablo 6. İncelendiğinde; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğu tarafından belirtilen görüşlere göre, kendisini vatansever olarak niteleyen bir kişinin vatandaş olarak ülkesi için öncelikle yapması gereken şey bilinçli olmak, vatandaşlık görevlerini yerine getirmek ve ülkesi için çalışmaktır.

Öğretmen adaylarının (31) vatansever kişilerin ülkesi için yapması gereken şeylere ilişkin görüşleri “bilinçli olmak” teması ile ilişkilendirilmiştir. Bilinçli olmak, ülke politikaları, tarihi ve coğrafyası, çevresi, yabancı devletler ve dünya hakkında bilgi sahibi olup ülkesi için bilinçli hareket etmek ve devlet politikalarını ve eylemlerini gerektiği zaman ülkenin yararı adına eleştirebilmek ve böylece ülkenin ileriye gitmesini sağlamak olarak ifade edilmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şunlardır: “Ülkesinin politikalarını takip etmeli, geçmişe ve geleceğe sahip çıkmalı, ülkesinin doğal ve tarihi varlıklarını korumalı, körü körüne bağlılık değil gerektiğinde eleştirmeli” (Ö1) “Bilinçli olarak sorumlu bir şekilde ona ödev verilenleri yapması lazım. Vatanına ve yaşadığı topluma yarar sağlayacak şeyleri destekleyip kötü şartları ortadan kaldırması gerekir.” (Ö6) “Güncel tarihi takip etmesi gerekir ki vatanın milletin ne halde olduğunu görmesi gereklidir. Okumuş insan bir şeylerin farkında olan insanlar gereklidir. Siyaseti anlaması gerekir.” (Ö10) “Medyayı takip etmesi, bilinç düzeyini arttırması gerekir.” (Ö42)

Öğretmen adaylarının (27), vatansever kişinin ülkesi için yapması gereken şeylere ilişkin görüşleri “vatandaşlık görevlerini yerine getirmek” teması ile ilişkilendirilmiştir. Vatandaşlık görevleri, askere gitmek, vergi vermek, oy kullanmak vb. sorumluluklar olarak ifade edilmiştir. Bu kategoriye ait görüşlerden bazıları şunlardır: “Vergilerini verip oy kullanması gerekir.” (Ö12) “Belirtilen vatandaşlık (askere gitme, vergi verme, oy kullanma) görevlerini ihya etmeli.” (Ö21) “Vatani hizmetten kaçmaması, oyunu kullanması, üzerine düşen görevi yapmasıdır” (Ö25)

Öğretmen adaylarının (25), vatansever kişinin ülkesi için yapması gerekenlere ilişkin görüşleri, “ülkenin kalkınması için çalışmak” teması ile ilişkilendirilmiştir. Ülke için çalışmak; hem çok emek sarf etmek hem de ekonomi, bilim, teknoloji vb. alanlarda çalışmalar yaparak, ülkeyi kalkındırmaya fayda sağlayacak eylemleri ifade etmektedir. Bu kategoriye ait görüşlerden bazıları şunlardır: “Ekonomik kalkınmalar, bilimsel çalışmalar yapması lazım.” (Ö5) “Ülkenin kalkınması için çalışmalar yapması, daha iyi bir yaşam ve koşullar sağlamak amacıyla fiiller gerçekleştirmesi gerekir.” (Ö28) “Vatanını daha ileri seviyelere getirebilmek için çalışmalıdır.” (Ö30)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişilerin özellikleri hakkındaki görüşleri incelendiğinde vatansever kişiler; çalışkan, milli değerlere sahip çıkan, sorumluluk sahibi, ülke yararını gözeten ve duyarlı olan şekilde betimlenmiştir. İlk sırada çalışkanlık özelliğinin belirtilmesi sevindirici bulunmuştur. Çalışkanlık, çok çalışmayı, ülkeyi ileriye götüreceği ve uluslararası alanda temsil edecek eylemlerde bulunmayı ve işini iyi yapmayı ifade etmektedir. Değişen dünya koşullarında vatansever bireylerin artık, ülke yararına çalışan kişiler olması gerekmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatansever kişilerin, ülkesi için neler yapması gerektiğine ilişkin görüşleri incelendiğinde, ilk sırada “ülke için çalışmak” temasında bulunan “ülkenin kalkınması için çalışmak” görüşü olduğu görülmektedir. Bu görüş vatansever kişilerin çalışkan olması gerektiği görüşü ile paralellik göstermektedir. Tema olarak ilk sırada yer alan ise “bilinçli olmak” görevidir. Bilinçli olmak teması ile halkın her konuda bilinçlenmesi ve eleştirel olması gerektiği ifade edilmiştir. Öğretmen adaylarının, eleştirel olmayı, vatansever kişilerin görevi olarak görmesi yapıcı bir vatanseverlik tutumuna sahip olduklarını göstermektedir.

3.3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerde vatanseverlik eğitimine ilişkin algıları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik eğitimine ilişkin algıları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğu (37), sosyal bilgiler ders programını vatanseverlik eğitimi açısından uygun bulmuştur. Bir kısmı (13) ise sosyal bilgiler programının vatanseverlik eğitimi açısından yetersiz olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sosyal bilgiler ders programını uygun bulanlar; sosyal bilgiler ders programının çok disiplinli yapıda olması ve özellikle tarih ve coğrafya konularının ağırlıklı olması, sosyal bilgiler programının amaçları arasında etkin ve iyi vatandaş yetiştirmek ve kültür aktarımının sağlanmasının yer alması nedeniyle vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin yegâne ders olduğunu ifade etmiştir. Uygun bulan görüşlerden bazıları şöyledir: “Sosyal bilgiler dersi vatanseverlik açısından tarih ve coğrafya dersi kadar önemlidir. Nihai amacımız olan etkin, üretken vatandaş yetiştirmek vatanseverlik olmadan olmaz. Anlamsız ve amaçsız kalır.” (Ö3) “Sosyal bilgiler vatanseverliğin çocuklara aktarılması açısından önemlidir. Böyle bir değeri çocuklara öğretmek ve bunu davranış haline getirmelerini sağlamak görevidir. Sosyal bilgiler bu konu için çok uygun ve sayısız konuya sahiptir.” (Ö8) “Sosyal bilgiler dersi vatanseverlik eğitimi

verilmesi açısından en önemli bir derstir. Çünkü öğrencinin geçmişten günümüze nasıl vatan için mücadele edildiğini en iyi anlatan bir ders olduğu, vatanın geçmiş dönemlerde önemli olduğunu vurguladığı için.” (Ö29)

Sosyal bilgiler ders programını yetersiz görenler (13) ise, programdan çıkarılan konuların olması, derslerin teorik işlenmesi ve ders saatlerinin az olması dolayısı ile yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir. Verilen cevaplardan bazıları aşağıda sunulmuştur: “Programın yetersiz olduğunu düşünüyorum. Atatürk, Türkiye için en güzel ve en güçlü vatansever bir lider ve vatandaş örneği iken, ders programlarında az yer verilmesi, yetersiz anlatılması hatta bazı konuların programdan çıkarılması bana göre sosyal bilgiler ders programının çok büyük bir eksiğidir.” (Ö2) “Sosyal bilgiler ders programında vatanseverlik siyasi içerikli işlendiğinden biraz yetersiz kalmaktadır. Vatanseverlik kendi içinde hoşgörü ve uluslar üstü değerleri de barındırır. Bu yönüne de vurgu yapılmasını isterdim.” (Ö26)

Tablo 7. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerde vatanseverlik eğitimine ilişkin görüşleri

Görüşler	f
<i>Uygun</i>	37
Sosyal bilgiler, vatanseverlik için yegâne derstir (15)	
Sosyal bilgiler, etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçladığından vatanseverlik için uygundur (9)	
Sosyal bilgiler, tarihi bilinç sağladığından vatanseverlik için uygundur (6)	
Sosyal bilgiler, çok disiplinli yapıda olduğundan vatanseverlik için uygundur (5)	
Vatanseverlik, sosyal bilgilerin amaçları arasında olduğundan önemlidir (2)	
<i>Yetersiz</i>	13
Müfredattan çıkarılan konular olduğu için yeni program yetersiz (6)	
Vatandaşlık konuları için ayrılan zamanın az olması (1)	
Konular teorik işlendiği için yetersiz (1)	
Vatanseverlik, milliyetçilik olarak verildiğinden yetersiz (1)	
Demokrasi bakımından eksiklikleri var (1)	
Ders siyasi içerikle işlendiğinden yetersiz (1)	
Vatanseverlik aşılması için programın geliştirilmesi lazım (1)	
Vatanseverlik için kitaplar yetersiz, öğretmene büyük iş düşüyor (1)	
Toplam	50

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğunun görüşlerine göre; sosyal bilgiler ders programının içerik olarak vatanseverlik için uygun olduğu ve iyi vatandaş yetiştirme için yeterli olduğunu belirtmiştir. Ancak öğretmen adaylarının bazıları; programın vatanseverlik eğitimi alanında yeterli olmadığını, geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

3.4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin algıları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin algıları, Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin algıları

Görüşler	f
<i>Çevresel etmenler</i>	44
Aile (11) Öğretmen (9) Sosyal çevre (9) Okul (5) Toplum (3)	
Arkadaş (2) Eğitim kurumu (1) Medya (1) Siyasi liderler (1)	
Siyasi politikalar (1) Yetişkinlerin model olması (1)	
<i>Eğitim- Öğretim</i>	27
Tarih öğretimi (11) Milli değerlerin öğretimi (9) Değerler eğitimi (4)	
Milli bayramlar (1) Kültür öğretimi (1) Erken yaşta eğitim (1)	
<i>Öğretim yöntem ve teknikleri</i>	18
Geziler (4) Film, belgesel (4) Tarihi kişiliklerden yararlanma (3)	
Somutlaştırma (2) Drama (1) Otobiyografi (1) Materyal (1)	
Güncel olaylardan yararlanma (1) Birçok konu ile ilişkilendirilerek verme (1)	
<i>Bireysel etmenler</i>	5
Öğrenci fikirleri (3) Hazırbulunuşluk (2)	
Toplam	94

Vatanseverlik değerinin öğrencilere kazandırılmasında etkili olan faktörler, çevresel etmenler (44), eğitim-öğretim (27), öğretim yöntem ve teknikleri (18) ve bireysel etmenler (5) olarak belirtilmiştir. Çevresel etmenlerden

aile, öğretmen ve sosyal çevrenin vatansever olmasının vatanseverlik eğitimi açısından olumlu olacağı görüşü belirtilmiştir. Belirtilen görüşlerden bazıları aşağıda sunulmuştur. “*Öğretmenin vatansever olması lazım. Toplumun, öğrencinin çevresinin vatansever olması lazım. Verilen değerleri iyi aşulamak lazım.*” (Ö7) “*Öğrencilere hayatlarından yola çıkarak bu değeri kazandırmalıyız. Çevre, aile vatanseverlik değeri ilk burada başlar.*” (Ö22) “*En başta öğretmenin etkisi vardır. Daha sonra vatan, bayrak, milliyetle ilgili filmler önemli bir etkiye sahiptir. Aile, çevre, toplum da bu konularda etkilidir.*” (Ö36)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının (27), vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri “eğitim-öğretim” teması ile ilişkilendirilmiştir. Eğitim-öğretim temasında, en çok belirtilen görüş ise, tarih öğretiminin olması gerektiğidir. İyi bir tarih öğretiminin, vatanseverlik değerini kazandırmada etkili olacağı belirtilmiştir. Tarih dersinin, ezbere dayalı bir ders olarak verilmemesi, tarihi olayların doğru şekilde aktarılması ve öğrencilere, tarihi bilincin kazandırılmasının önemi vurgulanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ve önemli tarihi kişiliklerin örnek gösterilerek, Milli Mücadele’nin nasıl kazanıldığına yönelik farkındalık oluşturma üzerinde durulmuştur. Belirtilen görüşlerden bazıları aşağıda sunulmuştur: “*Somut örnekler verilmesidir. Bunlar kişi, olay, olgu gibi birçok şey olabilir. Bugünlere gelmemizi sağlayan başta Mustafa Kemal ATATÜRK olmak üzere geçmiş tarihimizde arka planda olan ancak etkisi büyük insanların yaptıkları çalışmalar, mücadeleler öğrencilerin örnek alarak, "ben de vatanım için ..... gibi olacağım" düşüncesiyle hareket etmeleri sağlanmalıdır.*” (Ö2) “*Milli bilincin yerleştirilmesi, milli bayramlara gereken önemin verilmesi, Atatürk’ün ve Milli Mücadelenin doğru anlatılması, tarihin ezbere dayalı anlatılmaması, tarihin sevdirmesi.*” (Ö25) “*Sosyal bilgiler dersi bu değerlerin vazgeçilmezidir. Atatürk vb. kavramlar vurgulanmalı, Kurtuluş Savaşı sırasında vatandaşların fedakârlıklarına vurgu yapılarak bu ülkenin hangi şartlarda kazanıldığı aktararak öğretilmelidir.*” (Ö32)

Öğretim yöntem ve tekniklerinin de vatanseverlik eğitiminde etkili olduğu; tarihi mekânlara geziler düzenlemek, video ve filmler izlettirmek, edebi ürünlerden yararlanmak gibi yöntemlerin uygulanması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu temada belirtilen görüşlerden bazıları şunlardır: “*Vatanseverlikle ilgili etkinlikler, tiyatro gösterileri yapılmalıdır. Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili filmler, belgeseller gösterilmesi lazım. Çanakkale gezilerine götürülmelidir.*” (Ö5) “*Savaş alanlarına düzenlenen geziler. Önemli bilim insanları ve liderlerin model alınması. Müze gezileri. Otobiyograflardan faydalanılabilir.*” (Ö16) “*Tarihi mekanlara götürmek, geziler düzenleyebilmek. Böylelikle insanların vatanları için nelerden fedakarlık ettiklerini görebilirler. Film, video, belgesel izletilebilir.*” (Ö20) Ayrıca öğrencilerin hazır bulunuşluğu, düşünceleri ve fikirleri gibi kişisel etmenlerin de vatanseverlik değerini kazandırmada etkili olduğu görüşü belirtilmiştir.

3.5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çağrışım alanları için iki soru yöneltilmiştir. İlk soru vatanseverlik denildiğinde ilk akla gelen kişi, ilk akla gelen olay ve ilk akla gelen mekânın ne olduğu ile ilgilidir. İkinci soru ise vatanseverlik ile ilişkili bulunan kavramların belirtilmesidir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlikle ilgili çağrışım alanları Tablo 9.’ da gösterilmiştir.

Tablo 9. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanları bilgileri

	Görüşler	n	%
Kişi	Mustafa Kemal Atatürk	34	68
	Ömer Halisdemir	6	12
	Seyit Onbaşı	2	4
	Diğer	8	16
	Toplam	50	100
Olay	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	27	54
	Çanakkale Savaşı	9	18
	15 Temmuz Olayları	9	18
	Diğer	5	10
	Toplam	50	100
Mekan	Anadolu/Türkiye	21	42
	Çanakkale	10	20
	Ankara	7	14
	Diğer	12	24
	Toplam	50	100

Tablo 9 incelendiğinde; kişi kategorisinde akla gelen ilk kişi olarak Mustafa Kemal Atatürk, 34 katılımcı tarafından belirtilmiştir. Daha sonra Ömer Halisdemir (n=6) gelmektedir. Olay kategorisinde Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele, 27 katılımcının ilk aklına gelen olaydır. Ardından Çanakkale Savaşı (n=9) ve 15 Temmuz Olayları (n=9) gelmektedir. Mekân kategorisinde ise ilk akla gelen Anadolu/Türkiye, 21 katılımcı tarafından belirtilmiştir. Daha sonra Çanakkale (n=10) ve Ankara (n=7) gelmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çağrışım alanlarına baktığımızda büyük çoğunluğunun kahramanlık ile ilgili olduğu görülmektedir. 1 katılımcı tarafından “Aziz Sancar” ve 1 katılımcı tarafından ise “Muhsin Yazıcıoğlu” cevabının verilmesi dikkat çekici bulunmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çağrışım alanlarının belirlenmesi için vatanseverlik ile ilişki kurdukları kavramlara ait bilgiler Tablo 10. da gösterilmiştir.

Tablo 10. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilişkili bulduğu kavramlar

Kategori	Kavramlar	f	%
Milli Değer	Toprak-Ülke-Vatan (23), Bayrak (19), Millet (18), Bağımsızlık (16), İstiklal Marşı (5), Devlet (4), Dil (4), Gelenek-Örf-Adet (4), Şehitlerimiz (4), Milli Bilinç (3), Tarih (3), Asker (2), Halk (2), İnanç (2), Kültür (2), Milli Benlik (2), Toplum (2), Aile (1), Gençliğe Hitabe (1), Irk (1), Kuvayi Milliye (1), Marş (1), Milli Bayramlar (1), Milli Değerler (1), Milli Mücadele (1), Milli Tarih (1), Tarihi Bilinç (1), Türkiye (1), Türklük (1)	127	30,46
Değer	Birlik-Bütünlük-Bölünmezlik (12), Sorumluluk (11), Saygı (9), Fedakarlık (7), Özgürlük (7), Barış (5), Eşitlik (5), Hoşgörü (5), Namus (5), Yardımsızlık (5), Bağlılık (4), Adalet (3), Ahlak (3), Tutumluluk (3), Bilimsellik (2), Din (2), Duyarlılık (2), Dürüstlük (2), Özveri (2), Alçakgönüllülük (1), Dayanışma (1), Değer (1), Erdem (1), Evrensel (1), Nezaket (1), Objektiflik (1)	101	24,22
Eylem	Çalışkanlık (20), Bilinçli Olmak (5), Kahramanlık (4), Eleştiri (4), Gelişmeye Açık Olma (2), Mücadele (2), Politika (2), Sahip Çıkma (2), Üretkenlik (2), Zeki Olmak (2), Araştırmacılık (1), Azim (1), Bedel Ödemek (1), Dinamiklik (1), Düşünmek (1), Ecdadına Sahip Çıkmak (1), Emek (1), Faydalı Olmak (1), Girişimcilik (1), Görev (1), Güncellik (1), Hizmet (1), Kararlı Olma (1), Kazanmak (1), Korumak (1), Tepki (1), Üstünlük (1), Vatani Koruma (1), Zafer (1)	64	15,35
Duygu - His	Sevgi (Bayrak, Millet, Toprak vb.) (27), Aşk (3), Cesaret (3), Refah-Huzur (3), Ait Olma (2), Beraberlik (2), Mutluluk (2), Vefa (2), Bağ (1), Güven (1), Özlem (1), Sadakat (1), Vicdan (1)	49	11,75
Düşünce Sistemi	Milliyetçilik (10), Atatürkçülük (4), Cumhuriyet (2), Gerçekçilik (2), Laiklik (2), Akılcılık (1), İdealist (1), İleri Görüşlülük (1), İnkılapçılık (1), Kuralcılık (1)	25	6,00
Kişi	Atatürk (7), Nene Hatun (2), Afet İnan (1), Hasan Tahsin (1), İsmet İnönü (1), Kara Fatma (1), Kazım Karabekir (1), Kubilay (1), Sütçü İmam (1)	16	3,84
Olay-Olgü	Kurtuluş Savaşı (5), 15 Temmuz Olayı (4), Çanakkale Savaşı (3), Savaş (2), 19 Mayıs (1), Sakarya Meydan Muharebesi (1), Ulus Devlet (1), Üniter Devlet (1)	18	4,32
Sorumluluk	İyi Vatandaş (4), Eğitim (2), Demokrasi (1), Seçim (1), Vatandaşlık (1), Vergi Vermek (1)	10	2,40
Hayat	Can-Mal (1), Doğan Güneş (1), Hayat (1), Kan (1), Kardeşlik (1), Sosyal Hayat (1), Türk Gençliği (1)	7	1,68
	Toplam	417	100,00

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlikle ilişkili gördüğü kavramlar Tablo 10’ da belirli kategorilere ayrılarak gösterilmiştir. Toplam 417 adet kavram belirtilmiş olup bu kavramlar 9 kategori altında toplanmıştır. Katılımcılar vatanseverliği, en çok “milli değerler” (127) ve “evrensel değerler” (101) ile ilişkili bulmuştur. Milli değerler içerisinde en çok belirtilen kavramların; ülke-vatan-toprak (23), bayrak (19), millet (18) ve bağımsızlık (16) olduğu görülmektedir. “Değer” kategorisi içerisinde ise, en çok belirtilen kavramlar; birlik-bütünlük-bölünmezlik (12), sorumluluk (11) ve saygı (9) kavramlarıdır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en çok belirttiği kavram ise “duygu-his” kategorisindeki sevgi (27) kavramıdır. Bir diğer yüksek katılımlı kavram ise eylem kategorisindeki çalışkanlık (20) kavramıdır.

3.6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin algıları Tablo 11’de verilmiştir. Tablo 11. incelendiğinde vatanseverlik eğitiminde, ders bazında (31), program bazında (13) ve ülke

bazında (10) sorunlar görüldüğü anlaşılmaktadır. Bazı katılımcılar (8) ise programda herhangi bir sorun görmediğini ifade etmiştir.

Ders bazında belirtilen sorunlar incelendiğinde, tamamına yakınının öğretmenlerden kaynaklı sorunlar olduğu görülmektedir. Bu sorunların içinde ise en çok, öğretmenlerin istenilen düzeyde vatanseverlik eğitimi üzerinde durmamaları (8) görüşü ifade edilmiştir. Daha sonra derslerin teorik olması (5) ve siyasi görüşün derse yansımaları (4) gelmektedir. Ders bazında sorun olduğunu ifade eden görüşlerden bazıları şunlardır: “Öğrencilere değerler kazanımlar yeterli düzeyde aktarılamamaktadır. Binanın temeli çürük olunca çıkılan katlarda sıkıntı olur. (Ö9) Yetersiz. Her şey teoride öğretiliyor. Japonya’daki gibi önemli yerlere geziye götürülüp canlı canlı görmeleri sağlanmalıdır. (Çanakkale gezisi gibi). (Ö40) Vatanseverlik duygusunun tam aktarılamaması. Ülkemizde bu bilinci ortaya çıkaracak etkinliklerin olmaması. (Ö43)

Tablo 11. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimindeki sorunlara ilişkin algıları

Görüşler	f
<i>Ders bazında görülen sorunlar</i>	31
Öğretmenlerin istenilen düzeyde üzerinde durmaması (8)	
Derslerin teorik olması (5)	
Siyasi görüşlerin derse yansımaları (4)	
Milli değerlerin tam olarak verilmemesi (4)	
Öğrencilerin derse önemsiz görmesi (3)	
Öğretmenin rol model olmaması (2)	
Tarih eğitiminin yüzeysel kalması (2)	
Değerler eğitiminin yeterli düzeyde verilmemesi (1)	
Ülkeye yararlı olma boyutunun yeterince verilmemesi (1)	
Vatanseverliğin sadece savaşlardan ibaret işlenmesi (1)	
<i>Program bazında görülen sorunlar</i>	13
Ders programının içerik olarak yetersiz olması (7)	
Ders saatinin az olması(4)	
Ders programının siyasete göre hazırlanması (2)	
<i>Ülke bazında görülen sorunlar</i>	10
Ailenin tutumu (2) Eğitim sisteminin yeterli olmaması (2)	
Toplumun bilinçsiz olması (2) Medyanın olumsuz etkisi (1)	
Toplumsal olaylara duyarsızlaşma (1)	
Vatanseverliğin içeriğinin bilinmemesi (1)	
Vatanseverliğin ırkçılık olarak görülmesi (1)	
<i>Herhangi bir sorun görmüyorum</i>	8
Toplam	62

Ders programından kaynaklanan sorunlar; ders saatlerinin ve vatanseverlik konularının yetersiz olması nedeniyle öğrencilere milli bilincin ve kültürün yeterince verilememesi olarak belirtilmiştir. *Sosyal bilgiler ders programında bazı eksiklikler vardır. Çünkü sürekli değişen program olduğu için çocuklara verilmesi gereken aktarılamıyor. Kitap içeriğinde eksiklikler var. Vatanseverlik konusu tek, düzenli bir şekilde ele alınmalı. (Ö5) Milli değerlerin aktarımındaki yetersizlik hem aile içi, hem okullarda. Eğitim programlarından ilgili bölümlerin çıkarılması. (Ö17) Vatanseverlik sadece kültür ve savaştan ibaret işleniyor. Ders programlarında ülkelerine yararlı birey olma bilinci daha fazla ve net vurgulanmalı. Program bazında bakacak olursak zaman kısıtlılığı (Ö26)*

Ülke bazında vatanseverlik eğitiminde görülen sorunlar (10) ise ailenin tutumu, eğitim sisteminin yeterli olmaması, vatanseverliğin anlamının tam olarak bilinmemesi gibi görüşlerle ifade edilmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şunlardır: “Çocukların yetiştiği aile ortamı dolayısıyla ülkenin bazı konularına tek taraflı bakıyor olması yani bir tarihi kısmı kabul ederken diğerini dışlaması, derslerin sıkıcı olabilmesi.”(Ö8) “Ülke bilinçli değil. Olayları önüne gelene kadar görmüyor. Önceden görmek lazım. Derslerin içi boşaltıldı. Program siyasi menfaatlere göre düzenleniyor.”(Ö19) “Vatanseverlik eğitimi sadece milliyetçi olmak ve kendi milletini üstün görmek değildir. Yetişen nesil vatanseverliği ırkçılık yapmak olarak görüyor maalesef. En büyük sorun vatanseverlik kavramını yüzeysel olarak öğretmektir.” (Ö30)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimine ilişkin çözüm önerileri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimindeki sorunlara yönelik çözüm önerileri; “ders bazında”, “program bazında” ve “toplum bazında” olarak temalara ayrılarak ve Tablo 12’de gösterilmiştir. Tablo

incelendiğinde, vatanseverlik eğitiminin verilmesinde, sosyal bilgiler öğretmen adayları, ders bazında (57); geziler düzenleme, tarihi şahsiyetlerden ve edebi ürünlerden yararlanarak dersin somutlaştırılması ve öğretmen yeterliliğinin sağlanması ile birlikte öğretmenin rol model olması gerektiğine yönelik görüşler ifade etmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şöyledir: “Belgeseller, tarihi kitaplar, destanlardan yararlanılmalı, ülke tarihi ile alakalı yerlere geziler düzenlenmeli.”(Ö 17)“Vatanseverlik eğitimi verilirken sosyal bilgiler dersinde milli bilinçle, militanlık arasındaki fark net bir şekilde çizilmeli ve ülkesini daha iyi konuma getirmenin önemi daha fazla vurgulanmalı diye düşünüyorum.”(Ö26)“Öğrencilerin de uygulamaya geçebileceği programlar hazırlanabilir. Savaşların yaşandığı yerler ziyaret edilebilir. Büyüklerden sözlü tarih dinlenebilir.”(Ö47)“Japonların Hiroşima’daki hasarları 6 yaşındaki çocuklara göstererek eğitim hayatlarına öyle başlamaları gibi. Biz de Çanakkale’nin ve Kurtuluş Savaşı’nın gerçek önemini kavratmamız gerekiyor.”(Ö50)

Tablo 12. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimine yönelik çözüm önerileri

Görüşler	f
<i>Ders bazında</i>	57
Geziler düzenleme (13) Öğretmenin yeterliliğinin sağlanması (12)	
Model olma yolu ile öğretim (8) Tarihi kişiliklerden yararlanma (7)	
Etkili değerler eğitimi (6) Tarih bilinci geliştirme (5)	
Edebi ürünlerden yararlanma (4) Düşünme becerileri kazandırma (2)	
<i>Program bazında</i>	7
Vatandaşlık konularının artırılması (4)	
Eğitim programlarının etkinliğinin sağlanması (3)	
<i>Toplum bazında</i>	9
Milli bilinç oluşturulmalı (3) Aile değerler eğitimi vermeli (2)	
Liderler örnek olmalı (1) Sosyal mesajlar verilmeli (1)	
Toplumda birlik beraberliğe dikkat çekilmeli (1) Yetişkinler örnek olmalı (1)	
Toplam	73

Toplum bazında (9) ise, milli bilinç oluşturulması ve ailenin değerler eğitimi vermesi yönünde görüşler belirtilmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şöyledir: “Öncelikle aile iyi insan olarak çocuğunu yetiştirmelidir (ahlaklı, vicdanlı). Okul vatanseverliğin ne demek olduğunu, ölçütünü iyi anlatmalı. Farklı görüşte olan insanların vatanını sevmeye anlamını çıkarmamalıyız.”(Ö22)“Yetişkinler davranışlarına dikkat etmeli örnek olmalı. Çocuk söylenene değil faaliyete bakar. Derslerde önemli yerler akılda tamamen kalacak şekilde vurgulanmalı. Program bazında (7) ise eğitim programlarının vatanseverliğe uygun şekilde revize edilmesi ve ders saatlerinin artırılmasına yönelik görüşler ifade edilmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şöyledir: “Sosyal bilgiler açısından ders saati artırılmalıdır. Dersin alanı daha genişletilmelidir. Daha çok vatanseverlik konusu eklenmelidir. Okulda öncelikle öğretmenlerin vatansever olarak öğrencilerine örnek olması gerekir.”(Ö43)“Öncelikle sosyal bilgiler dünya vatandaşı yetiştirmeye yönelik bir program olarak revize edilmelidir” (Ö30)

4. Sonuç ve tartışma

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliği çoğunlukla; çalışmak ve çalışkan olmak, ülkesine ve milli değerlere sahip çıkmak, ülkesine sevgi ile bağlı olmak şeklinde tanımladığı görülmektedir. İlgili araştırmalar da bulguları destekler niteliktedir. Kurt (2007)’un yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin çoğu kendisini görev bilincine sahip vatansever olarak tanımlamıştır. Avcı (2015) ve Yıldız (2018)’nin çalışmalarında öğretmenler, vatansever bireyleri, ülkesine bağlı, ülkesinin gelişimine katkı sağlayan, çalışkan bireyler olarak tanımlamışlardır. Avcı (2015)’nin yaptığı çalışmada öğrencilerin vatanseverlik tanımları ise, “vatanı korumak”, “vatanı sevmek”, “vatan için çalışmak” gibi cümlelerle ifade edilmiştir. Ersoy ve Öztürk (2015)’ün çalışmasında benzer bulgular elde edilmiş, sosyal bilgiler öğretmen adayları, vatanseverliği en çok sevgi, bağlılık, sorumluluklarını yerine getirme şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca; Sosyal bilgiler öğretmen adayları vatanseverliğin önemini; birlik, beraberlik ve bütünlük sağlama olarak belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları, vatansever kişilerin özelliklerini; çalışkan, milli değerlere sahip çıkan, sorumluluk sahibi, ülke yararını gözetken ve duyarlı olan şekilde betimlemiştir. Vatansever kişilerin, ülkenin kalkınması için çalışması, bilinçli ve eleştirel olması, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bilinçli olmak teması ile halkın her konuda bilinçlenmesi ve eleştirel olması gerektiği ifade edilmiştir. Kurt (2007) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenler, vatansever kişilerin eleştirel olması gerektiğini ifade etmiştir. Yıldız (2018)’in çalışmasında da öğretmenler, vatansever kişileri, vatandaşlık

sorumluluklarını yerine getirme, çalışma, ülkesine sahip çıkma, görevini iyi yapma vb. durumlarla ilişkilendirmişlerdir. İlgili araştırmalar bulguları destekler niteliktedir. Öğretmen adaylarının, eleştirel olmayı, vatansever kişilerin görevi olarak görmesi yapıcı bir vatanseverlik tutumuna sahip olduklarını göstermektedir. Değişen dünya koşullarında vatansever bireylerin artık, ülke yararına çalışan kişiler olması gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersi müfredatında da bu hususların bulunduğu bilinmektedir. Elban (2011)'in belirttiği gibi; 2000'li yıllardan önce ders kitaplarında vatanseverlik kahramanlıklarla ifade edilirken, küreselleşmeyle birlikte, kahramanlık ifadeleri yerini, ülkeyi uluslararası arenada temsil edecek başarılarla bırakmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğu, sosyal bilgiler ders programını vatanseverlik eğitimi açısından uygun bulmuştur. Sosyal bilgiler programının çok disiplinli yapıda olması ve özellikle tarih ve coğrafya konularının ağırlıklı olması, sosyal bilgiler programının amaçları arasında etkin ve iyi vatandaş yetiştirmek ve kültür aktarımının sağlanmasının yer alması nedeniyle vatanseverlik değerinin kazandırılmasında, sosyal bilgiler dersinin yegâne ders olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri, diğer araştırmalarda elde edilen sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Avcı (2015)'nin yaptığı çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenleri; sosyal bilgiler ders programının içerik olarak vatanseverlik için uygun olduğu ve programın iyi vatandaş yetiştirme hedefi olduğu için vatanseverlik ile ilişkili olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Yıldız (2018)'in yapmış olduğu çalışmada ise öğretmenler, vatanseverlik eğitimi için sosyal bilgilerin, önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. Programın, yetersiz bulunmasının sebepleri arasında, yeni programda müfredattan çıkarılan konuların olması ve bilgilerin teorik olarak verilmesi gösterilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları vatanseverlik değerinin öğrencilere kazandırılmasında etkili olan faktörleri; çevresel etmenler (aile, öğretmen, okul, sosyal çevre), eğitim-öğretim, öğretim yöntem ve teknikleri ve bireysel etmenler olarak belirtmiştir. Birçok araştırmada, vatanseverlik eğitiminde aile, okul ve çevrenin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kurt, 2007; Ersoy ve Öztürk, 2015; Yıldız, 2018). Avcı (2015)'nin sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptığı çalışmada; öğretmenlerin, öğrencilerin vatanseverlik değerini kazanmalarında, aile, eğitim sistemi, öğrencinin kişisel özellikleri gibi etmenlerin etkili olduğu görüşüne ulaşılmıştır. Sağlam (2014)'in yaptığı çalışmada da öğretmenler, değerlerin kazanımında arkadaş çevresi, ailenin eğitim düzeyi ve medyanın etkili olduğuna yönelik görüş bildirmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanlarına baktığında en fazla; kişi-olay-mekan olarak, Atatürk- Milli Mücadele- Anadolu olduğu; vatanseverlik ile ilişki kurdukları kavramların ise; sevgi, toprak, ülke, vatan, çalışkanlık, bağımsızlık, bayrak vb. kavramların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlikle ilişkili bulduğu kavramlar, benzer araştırmaların sonuçları ile uyumluluk göstermektedir. Avcı (2015)'nin sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptığı çalışmada, öğretmenlerin vatanseverlik değeri ile en çok ilişki kurduğu değerler olarak; çalışkanlık, sevgi, sorumluluk ve fedakârlık gibi değerler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Vatanseverlik eğitimindeki sorunların, ders, program ve ülke boyutunda görüldüğü belirtilmiştir. Öğretmenlerin istenilen düzeyde vatanseverlik değeri üzerinde durmaması, ders programının içerik olarak yeterli olmaması, derslerin teorik işlenmesi, aile tutumu gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Yıldız (2018)'in sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptığı çalışmada, öğretmenlerin sunuş yolu ile öğretim ve soru-cevap yöntemini kullandıkları, aktif öğretim yöntemlerini kullanmadıkları ifade edilmiştir. Bu durum araştırma bulgularında yer alan sorunlardan, derslerin teorik olarak işlenmesi görüşü ile paralellik taşımaktadır. Kapan (2014)'in çalışmasında ise öğretmenler, vatanseverlik değerinin kazanılmasında en çok aile ve öğrenciden kaynaklanan sorunların olduğunu belirtmiştir. Vatanseverlik eğitimindeki sorunlara yönelik çözüm önerileri ders, program ve toplum boyutunda olmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, ders boyutunda geziler düzenleme, tarihi şahsiyetlerden ve edebi ürünlerden yararlanarak dersin somutlaştırılması ve öğretmen yeterliliğinin sağlanmasını ve programın vatandaşlık boyutunun artırılmasını önermiştir. Kurt (2007)'un öğretmenlerle yapmış olduğu çalışmada da benzer şekilde katılımcılar, vatanseverlik eğitimi konusunda öğretmenin donanımlı olması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

4.1. Öneriler

Vatanseverlik duygusunun kazandırılması için değerler eğitimine önem verilmelidir. Evrensel değerlerin yanında milli değerlerimizin de eğitimine özen gösterilmelidir. Vatanseverlik değerinin, teorik derslerle kazandırılmaya çalışılması bir eksiklik olarak görüldüğünden, uygulamalı etkinliklerin yapılabilmesi için okullara ve öğretmenlere etkinlikleri teşvik edici uygulamalar eğitim planları içine dâhil edilmelidir. Tarihi ve kurum gezileri düzenlenmesi ile öğrencilerinde farkındalık düzeylerinin geliştirilmesi sağlanabilir. Bunların dışında derslerde vatanseverlik duygusunu artırmaya yönelik olarak; tarihi kişilikler ve ülkeye hizmet eden kişilerden yararlanılmalı, filmler, belgeseller, edebi ürünler, görsel ve işitsel sanat ürünleri, vb. materyaller kullanılmalıdır. Vatanseverlik eğitimi için ders müfredatlarında düzenlemeler yapılarak, vatandaşlık ve vatanseverlik konularına daha çok yer ayrılması sağlanmalıdır

Yazarların katkı oranı beyanı

Yazarlar makalenin veri toplama, veri analizi, raporlaştırma ve diğer aşamalarından eşit düzeyde sorumlu olduğunu beyan ederler.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması belirtilmemiştir.

Etik Kurul Onayı

Bu çalışma, Bolu AİBÜ Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulunun 08.02.2017 tarih ve 2017/02 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur. Bu makale, Emine Tarhan'ın Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Doç. Dr. Hatice Memişoğlu'nun danışmanlığında yapılan yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir. Tüm sorumluluk yazarlarına aittir.

Kaynakça

- Aksoy, B. (2003). Milli kimliğin kazanılmasında coğrafyanın önemi. *Türk Yurdu Dergisi*, 23 (194), 55-59.
- Arabacı, A. (2003). Yurttaşlık, uyruklu, yurtseverlik: Bir değerlendirme. *Yönetişim*, Cilt 18 (2), 9-16.
- Avcı, A. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bakioğlu, A. ve Kurt, T. (2016). *Eğitimde demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Beldağ, A. (2012). *İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum İli Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Chua, S. ve Sim, J. B.Y. (2017). Postmodern patriotism: teachers' perceptions of loyalty to singapore. *Asian Education and Development Studies*. Vol. 6 No. 1, pp. 30-43 (<https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=Postmodern+Patriotism%3A+Teachers%E2%80%99+Perceptions+of+Loyalty+to+Singapore> 13.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)
- Coşkun, D. (2011). *İlköğretim birinci kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi Denizli ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, (2), 77-96.
- Elban, M. (2011). *Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumları ile vatanseverlik tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ersoy, A.F. ve Öztürk, F. (2015). Bir vatandaşlık değeri olarak yurtseverlik: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algısı. *İlköğretim Online Dergisi*. 14(3), 974-992.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (Çev. Mercan, Z.). İstanbul: Kırmızı Yayınları
- Gümüş, O. (2016). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kahne, J. ve Middaugh E. (2006). Is patriotism good for democracy? A study of high school seniors' patriotic commitments. *Phi Delta Kappan*, Cilt:87, Sayı:8, S:600-607(<https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=Is+Patriotism+Good+for+Democracy> 13.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)
- Kapan, E. (2014). *7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazanma düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kara, U. (2013). *Kültürel kimlik anayasal vatandaşlık öz yönetim*. Ankara: Karahan Kitabevi
- Kepenekçi, Y. K. (2008). *Eğitimsel için insan hakları ve vatandaşlık*. Ankara: Ekinoks Yayınevi
- Keyman, E. F. (2008). *Aydınlanma, Türkiye ve vatandaşlık*. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurt, T. (2007). *Öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Macintyre, A. (1999). *Vatanseverlik bir erdem midir?*. (Çev. Tüzel, M.). *Cogito*, Sayı: 21. 31-47

- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: qualitative data analysis*, California: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı. [MEB]. (2005). *Sosyal bilgiler dersi oğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi oğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Nathanson, S. (1993). *Patriotism, morality and peace*. USA: Rowman ve Littlefield Publishers
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. Cemil Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Yapılandırmacı Bir Yaklaşım)* (21–50). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal bilgiler oğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller*. (3. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Rothi, Lyons ve Chrysochoou (2005). National attachment and patriotism in a european nation: a british study. *Political Psychology*, Vol. 26, No. 1 (<https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=National+Attachment+and+Patriotism+in+a+European+Nation%3A+A+British+Study> 13.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)
- Sağlam, E. (2014). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte karşılaşılan güçlüklerin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şarşembiyeva, T. (2015). Kırgızistan'da "vatandaşlık" algısı üzerine bir araştırma. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 19 (2). 175-185
- Schatz, R. T., Staub, E. (1997). Manifestations of blind and constructive patriotism: personality correlates and individual-group relations. In Bar-Tal, D., Staub, E. (eds.), *Patriotism: In The Lives Of Individuals And Nations*. (pp.229-245). Chicago: Nelson-Hall.
- Schatz, R. T., Staub, E., ve Lavine, H. (1999). On the varieties of national attachment: Blind versus constructive patriotism. *Political Psychology*, 20 (1), 151–174. (<https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=On+the+varieties+of+national+attachment%3A+Blind+versus+constructive+patriotism> 13.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)
- Rothi, Lyons ve Chrysochoou (2005). National attachment and patriotism in a european nation: a british study. *Political Psychology*, Vol. 26, No. 1 (<https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=National+Attachment+and+Patriotism+in+a+European+Nation%3A+A+British+Study> 13.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)
- Üstel, F. (2009). *Makul vatandaş'ın peşinde. II. Meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İstanbul: İletişim Yayıncılık
- Yazıcı, F. (2009). *Yurtseverlik eğitimi: Sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin tutum ve algılarına yönelik bir çalışma (Tokat İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcı, S. ve Yazıcı, F. (2010). Yurtseverlik eğitimi: tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/10, S:649-660.
- Yavuz, İ. (2018). *Sosyal bilgilerde vatandaşlık değerinin kazandırılmasında farklı üke uygulamaları (ABD, Kanada, Singapur, Türkiye)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. (2006). *TSK vatandaşlık bilinci ve vatandaşlık eğitiminin analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, R. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık ve sosyal bilgiler derslerinde vatandaşlık eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yörü, S. (2007). *Vatan sevgisi ve yurttaşlık bilinci oluşturmada lise coğrafya derslerinin yerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Extended Abstract

Citizenship is defined as “a bond between individuals and the state based on mutual rights and duties defined by the constitution and laws”. It is possible to state that citizenship is not only a legal status, but also a social identity which forms within the frame of rights and duties and has a dynamic structure open to change and development. Patriotism is a fundamental condition of being a citizen. It has been defined as "loyalty to the homeland, an emotional intimacy for the homeland and being proud of it". Patriotism comprises of four elements; special love for one's country, sense of defining oneself with one's country, being concerned with the country's welfare and sacrificing for the country's welfare. Most studies have examined patriotism in different dimensions. Among these dimensions are "blind patriotism" and "constructive patriotism". Blind patriotism is an attitude which displays a strict and non-flexible commitment to the country and responds to any criticism against the country with intolerance. Constructive patriotism approves most actions of the county and criticizes those that it does not approve in a positive direction in order to harmonize them with the ideals of society. The multi-disciplinary structure of the social studies class is highly appropriate for patriotism education. The purpose of the social studies class is to raise active citizens. Also, the class adds patriotism as a value.

This study sought to determine the patriotism perception of preservice social studies teachers. Sub-problems of the study were views of preservice social studies teachers on the concept and importance of patriotism, qualities of a patriot, patriotism education and influencing factors in social studies, areas associated with patriotism and problems encountered in patriotism education and solution offers.

The study used the qualitative research method. It was conducted in a phenomenological design. The data was collected via a semi-structured interview form. For the study group, seven universities from different geographical regions of Turkey were determined. The study group which was chosen according to the criterion sampling, comprised 50 preservice teachers receiving education in the fourth grade in the department of social studies teaching. The criteria were that the preservice teachers had taken classes such as Citizenship Knowledge, Special Teaching Methods I-II and Human Rights and Democracy. The qualitative data obtained in the study was analyzed via the content analysis method. By reading each view, important statements related to the content were omitted and these statements were showed under specific themes. The themes created by the researcher and the field expert were compared and the themes were finalized. The themes obtained were combined in a table and statistical information was obtained. Explanations, interpretations and direct quotations were made under the tables. The percentage of fit was calculated by comparing the categories created by the researcher and the field expert. The total consensus percentage was 90.33%.

According to the results of the study; the preservice social studies teachers mainly associated the definition of patriotism with the themes of “working”, “adopting - protecting” and “love”. The study indicated that patriotism is important because it provides a better habitat and continuity and patriots should have universal and national values. Factors like family, teacher and history education were mainly effective in patriotism education.

The preservice social studies teachers associated patriotism with Atatürk as a person; with National Struggle as an incident; with Anatolia as a place; and with love, land, country, homeland, industriousness, independence and flag as a concept. The most important problems in patriotism education were lack of teachers, inadequacy of the curriculum as a content and teaching of the lessons theoretically. Solution offers for problems in patriotism education were increase of teacher competences and use of teaching technics such as organizing trips and benefiting from historical figures.